

Az ajándéktánc a csángó lakodalmakban

Az eredeti gyimesi csángó lakodalom ceremóniája „igen sokban eltér a csíki lakodalmaktól” – állapítja meg Orbán Balázs monumentális művében, A székelyföld leírásában.

Az „ajándéktánc”, a „jándéktánc” egyik olyan mozzanata a lakodalomnak, amely a csángó közösség összetartását, szeretetét tükrözi. Hogy jobban megértsük az ajándéktánc hivatását, ismét Orbán Balázst kell idéznünk: „a csángók egymást szeretők, nyomor és szükségben felsegítők és annyira jótékonyak, hogy nincsen arra eset, hogy csángó koldus járjon Csíkban, azonban ha onnan jön ide alamizsnát kérő szegény itt többet kap, mint Csík összes falvaiban”. Bizony így volt régen. Ha ma már nem is, de valamikor egymáshoz annyira ragaszkodók voltak, hogy bármi áldozattal, de segítették a földieiket. Erről tanúskodik a kaláka-rendszer, amely a legrégibb időtől napjainkig kisegítette a sürgős munkákban a rászorultakat.

Tehát az ajándéktánc is a kaláka egyik formája: olyan megsegítés a pillanatnyi rászorultságban, amit valamilyen módon valamikor illik visszasegíteni!

A csángó lakodalom vasárnap reggel két helyen indul: a vőlegénynél és a „hazainál”.

Reggel 7 óra körül a kicsimisen megesküszik az új pár, majd reggeliznek a násznagynál. Innen a vőlegény és hazai az őket kísérő vőfélyekkel, nyoszolyókkal, násznagyokkal (régebb egy volt) hazatérnek ki-ki a saját szállására. A hazainál (menyasszony) 11 órára megérkeznek a zenészek, gyülekeznek a szomszédok, rokonok, akiket nem a vőlegény hívott meg a lakodalomba, mert egy adott névsor szerint a vőlegény hív a leány részéről is vendégeket. Később, főleg mise után jön a fiatalság táncolni. Erről a táncról a fiatalság nemcsak a templomi hirdetésből vagy rokonoktól szerez tudomást, hanem előző vasárnap vagy más táncalkalmakkor kihirdeti egy megbízott legény, nóta közben megállítja a „mozsikást” és így hirdet: „Aki jövő vasárnap táncot akar keresni, Kápolna-patakán a Margit Béla leányának, Margitnak ajándékszedő tánca lesz, amelyre mindenkit szeretettel elvár”. Fontos a hírverés, mert amíg a legényhez csak a meghívottak mehetnek, a leányhoz, az ajándéktáncba bárki eljöhét, s este szürkületig táncolhat. Tehát ennek kettős szerepe van: egy elég gyakori, nem zárt táncalkalom és a másik szerepe anyagiakkal, pénzzel felsegíteni a hazait. Annál nagyobb ezen utolsó szerep, ha anyai részről árva leányról van szó!

Vigyáznak arra, hogy amikor ajándéktánc van, a környéken, a közelben ne legyen se ajándék-, se fogadott tánc, s akkor bizony még 10 km-es körzetből is összegyűlnek a fiatalok táncolni. Az idősebbek, szomszédok, rokonok pedig jönnek, mert fel akarják valamivel segíteni a hazait. Különböző, a leendő háztartásban hasznos dolgokat ajándékoznak: edényeket, lábasokat, tányérokat, serpenyőt, húsörlőt, szitát, rostát, csebret, budákát, kávát, krintát, brigigyót, légejt, vásznat, tekenyöt, dézsát, párnát, kaust, szötteket, falvédőket, rakottast stb.

Tankó Anna (Nyika), 49 éves:

„Aki ajándéktáncba jöttek, azok nem mennek este lakodalomba, csak a leány legközelebbi rokonai, akiket úgy hívnak, hogy „meghívók”. Ha edényt adtak, azt soha nem adták üresen: lisztet, törökbuzát, árpát, kinek mi volt, azt tettek bele. Én kaptam lábosokat, kandért, mosóedényt, fakalányokat, csereptalakat, mosdótalat, takargatót, vásznat, kendezőt, tekenyöt, málélapítót, súlykot, gerebent, lékelt, négy gereblyét. Aki ajándékokat adott, azt bémondta a gazda, a menyasszony és nyoszolyók megköszönik, kap egy pohár pálinkát, pánkót vagy egy szelet kenyeret. A legények és a leányok pénzt adnak, a leány éppen úgy, mint a fogadott táncban, kevesebbet: a '60-as években egy leány 5 lejt, a fiúk 10 lejt adtak. Ma a legények 40–50 ezer lejt is adnak. Világos, hogy minél nagyobb a rokonság, annál nagyobb ajándékot kap.

Sokat adnak a „nemzetségre”, hogy lássák „ki vagyok én”, de az árva leány is többet kapott az általánosnál, ami ismét a segítőkészség megnyilatkozása.”

Molnár Péter (Busulán), 73 éves:

„Az ajándéktáncban a menyasszony összes pernefórumja ki van téve az udvarra közszemlére. Az ágy megvetve az összes ágyneművel mutatóba, hogy lássák.” Persze, ma már nincs ez a kiállítás: a vetett ágy a szobában van.

A fenti adatközlő így folytatja a felidézést: „A menyasszony bútorjait és pernefórumját még három szeker es elig tudta elszállítani. Ezek vótak a pernésszekerek. A befogott ökrök jármán és szarván színes zsebkendő, az ökörhajtóknál kulacs italval. A leányos háznál peracet (kalács közepén lyukkal) húznak az ökör szarvába. A pernésszekerek hajcsárai, akik a pernet vitték a lakodalomban, vendégnek számítottak”.

„Viszik a menyasszony vetett ágját,Csengős lovak viszik a ládáját.A ládája tele, tele, tele, tele,Árva szûve vágyik visszafele.”

Ki tudja? Elég sok érdekházasság is volt errefele. De becsületükre legyen mondva, válás, az nagyon kevés volt, valamikor ismeretlen volt ez a fogalom. Talán ebben nagy szerepe volt a próbaházasságnak is beillő „guzsalyaskodási” szokásnak, amikor volt alkalmuk jól megismerni egymást, valamint annak a ténynek, hogy a csángók nagyon vallásosak voltak.

A staférunghoz, amihez pernelevelet készítettek – még hozzájött a „jándéktáncban” kapott ajándék is. Íme, egy pernefórumos vagy staférunghi jegyzék, amit a községházán kötöttek:

„Staférunghi jegyzék

Mely köttetett alulírott két tanú jelenlétében 1921. május 25-én, Tankó Károly (Péteré) és Tankó Teréz házasságkötésük után kiadott menyasszonyi hozományról. Én, Tankó Teréz a fent írt napon férjem édesapja házához a következő ingó vagyonomat hoztam, tekintettel arra, hogy férjem háza csak pusztá belsőség volt házasságkötésünk idején.

1. Két darab tehén és egy egyéves tinó
2. Négy drb. juh és két diszke
3. Egy drb. disznó és egy sűdő
4. Négy tyúk és egy pulyka
5. Három kanapé pad
6. Két drb. asztal
7. Négy ülőszék és kettő konyhaszék
8. Egy kicsi asztalka
9. Egy üveges almárium
10. Egy drb. kasztenos láda
11. Két drb. ágy
12. Egy drb. vízpad
13. Három drb. tekenyő és egy kicsibubafürösztő
14. Két drb. káposztás kád
15. Egy drb. szapuló kád
16. Három drb. cseber

17. Két drb.vizeskandér
18. Három darab szita
19. Egy drb. resta
20. Egy drb. fűtő
21. Egy drb. lámpa
22. Egy seprű
23. Egy laskadeszka
24. Egy drb. laskasírtó
25. Egy drb. szemetvivő
26. Két darab sullókefe és egy kicsi
27. Két drb. ganyéhányó falapát
28. Egy drb. kenyérbevető falapát és egy kocsorba
29. Egy drb. kalácsos nagy kas és kettő kisebb
30. Egy drb. kolbásztötő
31. Egy drb. kendőszeg
32. Két drb. lapító húsvágni
33. Egy drb. szénahányó villa
34. Egy drb. húsvágó fejsze
35. Négy drb. cserge
36. Három drb. ágytakaró, egy drb. derekalj
37. Tíz darab párna és egy truzsak
38. Nyolc drb. ágylepedő és két drb. pokróc
39. Öt drb. zeke és három bunda
40. Tíz drb. karinca és öt ingalj
41. Tíz drb. bernyóc és hat drb. öv
42. Tizenöt drb. viselő ing
43. Tizenöt drb. ingalj és három férfiing
44. Tíz drb. abrosz és tíz drb. kendező
45. Két ablakra függöny
46. Három pár cipő és három drb. csóríka
47. Három drb. üst és egy drb. mosdótál
48. 25 drb. tányér és húsz drb. kanál
49. Öt drb. kés és öt villa
50. Négy drb. piros mázas fazék
51. Három drb. fedő, tíz drb. porcelán csipor

52. Három drb. mázas cserépfazék
53. Egy drb. üvegkancsó
54. Hat drb. kicsi kávé csipor
55. Egy tíz literes kötött korsó
56. Harminc drb. ruha (fejkendő), ebből négy drb. selyem
57. Öt drb. rudilepedő
58. Három drb. főkötő, 15 m szalag
59. Húsz szál hájagos gyöngy
60. Két drb. sültés tál
61. Egy drb. dézsa túróval – 25 kg
62. Nyolc drb. zsák, négy festékes

A fenti felsorolt ingó vagyonom felett egyszer s mindenkor magam részéről tulajdonosnak tartom magam és az alant írt két tanú igazolásán kívül mint átvevő Tankó Károly (Péteré) a fent írt ingatlanokat, s ha meg nem lenne, annak ellenértékét bármikor követelni jogos pénzürtékben is.

Gyimesfelsőlok, 1921. május 25

Átvevő neve aláírás Kiadó aláírás

(1923. évben egy tehen el lett adva és ebből egy varrógép lett vásárolva)."

Ilyen átfogó perneforum-levéllal ritkán találkoztam, jógazda lehetett az illető!

Egyes esetekben a perneforum-levéllben külön leírták, mit kapott ajándékba.

Ezeket az ajándékokat éjjel kapta a menyasszony az ő rokonaitól, s ezért úgy tüntették fel, mint az ő vagyónát.

Minél régibb a hozománylevél, annál régibb tárgyanevekkel találkozunk. Így egy 1900. február 17-i levélben a következő tárgymegnevezésekkel találkozunk: „gyertyaöntő, zeke, nyüst, krinta, káva, borda, ruhacska, kendező, sok cseréptányér, aggató, kicsi ülőszék, asztalka, moszor, moszorfogó, vetőfa, motolla, léhel, szipka, guzsba, fata (karinca), légé, bálосkosár, csórika, két pár bocskor bütűje szőtt, hússütő nyárs, osztovata, veres kártya stb."

A legtöbb tárgynak a levélben feltüntették koronában és fillérben az árát is.

Egy későbbi, 1953.XII.3-i, majd egy 1971-i hozománylevélben már új tárgyak jelennek meg: „...kombiné, blúz, félcipő, éjjeli szekrény, virágos állvány, kefetartó, nylon függöny, füss, hokedli, varrógép, kosztüm, tetrabugyi, paplan."

Igaz, az 1950–60-as években értékileg sokkal szegényesebbek a hozománylevelek. Szegényebb lett volna a világ, mint 1900-ban vagy 1921-ben? Általában összértékben is kiszámítják a hozományt. Egy 1931-i hozománylevél a Tankó Anna (Nákó) értéke: 76 945 lej – akkori pénzben! Néha odaírták a tárgyak eredetét is.

Visszatérve az ajándéktáncra, kb. három órákor kezdik szedni az ajándékot. Az ajándékozók kapnak egy-egy pohár pálinkát, kalácsot, pánkót vagy kenyeret. A gazda bementja az ajándékot, a hazai és a nyoszolyók kórusban megköszönik azt a következőképpen:

Gazda: „Halljon szót kegyelmed, kegyelmeteknek kedves atyámfia, Tankó András kedveskedik annyi szép ajándékával, mint 50 leivel és még amellet arra igiri magát, hogy ha az Isten segíti, több atyafiui segítséget is nyújt, amire az Isten segítse meg”.

Hazai, nyoszolyók: „Isten fizesse, András!”

Az ajándék beszédése után tovább tart a tánc. A táncot egy nagy csűrben, jó idő esetén az udvaron, télen a nagyházban tartják. Mindenesetre a vőlegény érkezésekor a hazai a „házban” van a nyoszolyókkal, vőfélyjel, a közelebbi rokonaival, valamint az ő gazdájával. A zenész is ott muzsikál. A menyasszonyt is közben az ismert búcsúztató szöveggel elbúcsúztatja a gazda a hozzátartozóitól, és így várja a vőlegényt. Az meg is érkezik 4–5 óra körül, a vőlegény és kísérete kinn marad, és most egy udvaron, de két helyen muzsikálnak és táncolnak: külön-külön a hazai és vőlegény vendégei.

Sok cécióval jár a hazai „kivevése”. A vőlegény szószólója, a „gazda” és néhány talpraesettebb, szájásabb vendég megkezdik az alkudozást: rögtönzött szöveggel elmondják, kit keresnek, a háziak munkát ajánlanak a vendégeknek, de hát nem ez a jövetelük célja. Először kapnak egy ál-hazait, a fejét betakarják, hogy ne ismerjék fel, nagy dínomdánommal, „ujjgatatással” kivezetik a házból, nagy az öröm, de a vőlegény felismeri, és bejelenti, hogy nem ez az igazi, nem ez a szíve választotta. Kezdődhet előlről az alkudozás. Nagy szövegelés után a vőlegény vőfélye, a nyoszolyók a vendégek ujjgatatása kíséretében kiforgatja „kitáncoltatja” a hazait az ajtón és a vőlegényhez viszi. Közben „Deuszt” kiáltanak, pálinkát és peracet, legújabbán tésztát osztogatnak. Most kezdődik az igazi dínomdánom, a nagy ujjgatatás, és csak ettől a pillanattól kezdődik a tiszteletés a kulacsokból. Eddig tilos volt a kulacsokat kidugni, mert a mondás szerint, ha a hazai kivevése előtt megkóstolják a pálinkát a kulacsból, „kikapós, félrejárós lesz az új asszonyka”.

Minden férfinak, családós, legény, sőt gyermekeknek is kulacs van a kezében, azzal „tisztelődnek”. A nők közül a nyoszolyóknak, násznagynéknak és násztásnéknak van „kötölékük”: benne egy korsó pálinkával, egy pohár és perac felvágva vagy tészta. A kulacsokból mindenki iszik, akit megkínálnak. A korsókból pohárba töltik, a nők pálinkája mindig jobb, elkészített mézes, cukros pálinka.

Az ajándéktáncban, amely egy hangulatos táncalkalom, a zenészt a háziak fogadják, s ők is hozatják el szekérrrel, mostanában autóval.

Az ajándéktánc táncrendje nem tartalmazta sorjában a több mint 30 féle táncot, főleg, ha szűkös volt a hely. Itt lassú- és sebesmagyarost, lassú- és sebescsárdást, németest, pórkát (polka), hejszát, kettőst táncoltak. Ma csárdásokat, németest (keringő) lassú- és sebesmagyarost esetleg hejszát járnak. No, meg a modernebb táncokat (tangó)...

(Tankó Gyula, Hargita Népe)